

JULIO ORTIZ DE

EGOITZ ETXEBESTE ADURIZ
Elhuyar Zientziaren Komunikazioa

IRUDIA: MANU ORTEGA/CC BY-NC-ND

Ane Miren Ortiz de Barroni nabari zaio aitona Julio miresten duela. Horregatik etorri zen Elhuyarrera, aitona-ren istorioa kontatzera. Bilobaren esanean, gizon adeitsua eta maitagarria zen aitona Julio, baina ez hori bakarrik; oso argia zen, eta asmatzaile petoa. Besteak beste, gaur egun lorategietan eta baratzeetan ikusten ohituak gauden ureztatzeko gailu birakari horietako bat asmatu eta patentatu zuen. “Asmatzaile-sena zuen, gauzak asmatze hori berezkoa zuen, ez zuen inon ikasi” dio Ane Mirenek.

Egia esan, Ane Mirenek ez zuen denbora asko pasatu aitona-rekin, aita gerran Avelanedaren batailoian aritu ondoren, Venezuelara emigratu behar izan baitzuen emaztearekin eta bi alabekin. Caracasen jaio zen Ane Miren. “Urtero etortzen ginen Bilbora aitona-amonengana” gogoratzten du Ane Mirenek. Aitona gaixotu zen arte: “Orduan, amak erabaki zuen, izugarri maite baitzuen aitagarria, Bilbora joango ginela bizitzera. Poza Lizentziatuaren kalean bizi ziren aitona-amonak orduan, eta urtebetez egon ginen aitona-rekin, hil zen arte”.

Jaiotzez arabarra zen Julio Ortiz de Barron; 1878an jaio zen Barronen, eta haurtzaroa Fresnedan pasatu zuen. Haren aitak mahastiak zituen han; ardogintza zuen ofizio. “Aitonak kontatzen zuen umetan astoarekin joaten zela ardoa saltzera. Eta, aspertzen zenean, astoa mozkortzen zuela”. Ane Mirenek agerian utzi nahi du aitona oso bizitza xumea izan zuela, eta ez zuela izan ikasketa eta hezkuntza berezirik.

Gaztetan, Bilbora joan zen bizitzera. Ostatu batean jarri zen bizitzen, eta ostaturako jabearen ahizparekin maiteminduz, Julia Aralucerekin. 1902an ezkondu ziren.

Mekanikaz zerbait bazekien, eta horri esker txofer gisa hasi zen lanean Udallan (Kantabria), hango anis-fabrika baten jabeentzat, Ocejos jaun-andreentzat. Eta Udallan hainbat urtez bizi ondoren, Getxora joan ziren, Areetara. Denda bat jarri zuten etxe azpian. Bizitza denda hartan egiten zuten, sukaldea ere bertan zuten, eta ia lotara bakarrik igotzen ziren gora.

“Asmatzaile-sena zuen, gauzak asmatze hori berezkoa zuen, ez zuen inon ikasi”

Gero hondartzako etxolen negozioa hartu zuen Ortiz de Barronek. Bi edo lau pertsonarentzako etxolak ziren, zuriz eta berdez pintatuak. “Osaba Jose Luisek kontatzen zuenez oso politak ziren”, dio Ane Mirenek. Toldodun terrazak zituzten, eta urertzean egurrezko esekileku bat, emakumeek urertzeraino joateko erabiltzen zituzten felpazko bainu-bata zuriak uzteko; hantxe izaten zuten zain bainuzaina.

Zorigaiztoko gau batean, etxola guztiak erre egin ziren. Kolpe gogorra izan zen fa-

miliarentzat, galera handia. Denda saldu, eta Itzubaltzeta auzora joan ziren bizitzera. Ondoa zalditoki bat zuten, “ongi elikatutako zaldi ikusgarriak betea” kontatzen zuen Jose Luisek; Neguriko aberatsek erabiltzen zituzten Lamiakoko zelaietan poloan jokatzeke.

Gutxi gorabehera garai hartan egin zuen Ortiz de Barronek bere asmakizunik handiena: ureztatzeko gailu birakaria. “Aparato giratorio para el riego de jardines y huertas” dio patentearen liburuxkaren portadan. Barruan azalpenak datoz. “Euri bortitz edo xehearen efektua egin dezake, ureztatu nahi den landarearen arabera” dio lehenengo puntuan. Aurrerago, eramangarria izatearen abantaila azpimarratzen du, horri esker hainbat soro urezta baitzitezkeen gailu bakarrarekin. Eta uraren presioaren arabera, hainbesteko zirkunferentzia ureztatzen zuela ere azaltzen zuen: “Bilbon 26 metroko zirkunferentzia; Areetan, 30 metrokoa; Santanderren 28 metrokoa; Madrilan, Retiron, 30 metrokoa”. “Gailu honek minutuko buelta bat eman dezake, edo laurrehunera, hegalak doituta” dio lerro batzuk beherago. Eta “hain da simplea gailua, ureztatu nahi duen edonoren eskura dagoela”.

Badirudi nahiko harrera ona izan zuela asmakizun hark. Sariak irabazi zituen, eta hamaika lekutan jartzen hasi ziren. Baina gerra etorri zen, eta Ortiztarren familiaren egoerak okerrera egin zuen. “Asmakizunaren fabrikazioan, publizitatean, Frantziako eta Espainiako patenteetan eta abar egindako inbertsioari ezin izan zion aurre egin Juliok”, dio Ane Mirenek, “eta, azkenean, ezin izan zituen

BARRON

patenteak berri". Han bukatu zen gaur egun hain ohikoak diren ihintzagailuen eta Julio Ortiz de Barronen arteko lotura.

Familiak altxor baten moduan gordetzen du patente haren informazio-liburuxka. Eta modu berean gordetzen dituzte aitoren oroitzapenak ere. Baina oroitzapen onak baino zerbait gehiago utzi du familian aitona Juliok Ane Mirenen ustez. "Dohain hori bere semeek heredatu zuten. Nire aita gogoratzen dut erloju guztiak konpontzen, eta telebistak... puska-

tzen zen guztia konpontzen zekien, eta ez zuen mekanika edo halako ezer ikasi, ekonomilaria zen. Eta badut iloba bat ere, oso gaztetatik etxean puskatzen den guztia konpontzen duena".

Halakoxea zen aitona Julio ere, eta etxean beste hainbat asmakizun egin zituen; esaterako, zigarroak egiteko makina bat, "txikia, oso azkarra eta oso erabilerraza zela diote" dio Ane Mirenek. Edo "nire amari, bere errainari, egin zion sukalde elektrikoa, nire ahizparen biberoia bero-

tu ahal izateko, ikatzezko sukaldea pizten ibili behar ez izateko".

Amak kontatu dio Ane Mireni aitona bi-lobekiko pasioa zuela. Bilbon jaiotako Ane Mirenen bi ahizpa zaharrenak egunero eramaten omen zituen parkera, eta tabernara gero, olibak jatera, gosea egiteko onak omen ziren eta. Orain bi-lobek ere maitasunez hitz egiten dute aitona. Nabari da aitona Julio miresten dutela. ●

